

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهپایان

سال نوزدهم، شماره ۷۰، بهار ۱۴۰۴

صفحه ۳ تا ۲۷

قانون برنامه هفتم پیشرفت و ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی تراز انقلاب اسلامی

مصطفی دلاورپور اقدم * استادیار مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی تهران، ایران

چکیده

یکی از اهداف مهم ماده ۱۰۰ فصل هفتم قانون برنامه هفتم، افزایش سهم دیپلماسی عمومی در سبک کلان سیاست خارجی است. دیپلماسی پارلمانی از ارکان دیپلماسی عمومی و مکمل دیپلماسی رسمی است. به نظر می رسد کارآمدسازی ظرفیت های دیپلماتیک قوه مقننه برای ارتقای ارزش افزوده دیپلماسی عمومی و کمک به دیپلمات های رسمی در مذاکرات راهبردی، نیازمند تحول اصلاح ساختار و قانون آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و آشنایی هیأت های دیپلماتیک قوه مقننه با فنون و مهارت های دیپلماسی است. سوال اصلی تحقیق حاضر این است که برای هم افزایی ظرفیت دیپلماسی پارلمانی با اولویت های فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم، چه راهکارهایی ضرورت دارد. در این تحقیق به نقش مردم و فن آوری های نوظهور در توانمندسازی و مردمی سازی فعالیت های دیپلماتیک نمایندگان اشاره شده است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف راهبردی - کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش، توصیفی - تبیینی است. نوآوری این تحقیق این است که از طریق هم افزایی ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی و رسمی و نگاه راهبردی به قانون برنامه هفتم، گذار از دیپلماسی پارلمانی سنتی به دیپلماسی پارلمانی تراز انقلاب اسلامی را در اولویت قرار داده است. نظریه ساختار - کارگزار به دلیل نگاه تحول گرایانه به ساختارها و توانمندسازی نماینده - دیپلمات ها، می تواند در شکل گیری دیپلماسی پارلمانی کارآمد مؤثر باشد.

کلیدواژه: دیپلماسی پارلمانی، قانون برنامه هفتم توسعه، گروه های دوستی - پارلمانی، منطقه گرایی پارلمانی، مجلس تراز انقلاب اسلامی.

* نویسنده مسئول: modelavar1404@gmail.com

تاریخ تایید: ۱۴۰۴/۰۲/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵

The Islamic Revolution Approach Quarterly

Vol. 19, No.70, Spring 2025, P 3-27

rahyaftjournal.ir

Seventh Development Plan Law and Capacities of Parliamentary Diplomacy

Mostafa Delavarpour
Aghdam *

Assistant Professor of Islamic Consultative
Majlis Research Center, Department of
Parliamentary Research, Tehran, Iran

Abstract

One of the important goals of Article 100 of Chapter 7 of the Seventh Plan Law is to increase the share of public diplomacy in the foreign policy macro-basis. Parliamentary diplomacy is one of the pillars of public diplomacy and a complement to official diplomacy. It seems that making the diplomatic capacities of the legislature power more efficient in order to enhance the added value of public diplomacy and assist official diplomats in strategic negotiations requires the amending of the structure and internal regulations of the Islamic Consultative Assembly and familiarization of the diplomatic delegations of the legislature power with the techniques and skills of diplomacy. The main question of the present research is what solutions are needed to enhance the capacity of parliamentary diplomacy with the priorities of Chapters 21 and 22 of the Seventh Plan Law. This research also refers to the role of people and emerging technologies in empowering and popularizing the diplomatic activities of representatives. The present research is strategic-applied in terms of its purpose and descriptive-explanatory in terms of its nature and method. The innovation of this research is that, through the synergy of the capacities of parliamentary and official diplomacy and a strategic view of the Seventh Plan Law, it prioritizes the transition from traditional parliamentary diplomacy to the new parliamentary diplomacy of the Islamic Revolution level. Due to its transformational view of structures

* Corresponding Author: modelavar1404@gmail.com

How to Cite: Delavarpour Aghdam, M. (2025). Seventh Development Plan Law and Capacities of Parliamentary Diplomacy, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 19(70), 3-27.

Received: 15/02/2025

Accepted: 04/05/2025

and the empowerment of representative-diplomats, the structure-agent theory can be effective in the formation of efficient parliamentary diplomacy.

Keywords: Parliamentary Diplomacy, Structure-Agent Theory, Seventh Development Plan law, Parliamentary Friendship Groups, Parliamentary Regionalism, Parliament on the level of the Islamic Revolution.

Introduction

Parliamentary diplomacy is the most effective tool of new governance for creating a powerful interactive network between diplomatic missions of the world's parliaments to help manage threats and resolve fundamental regional and global issues. In this strategic-applied research, through the collection of library data and diplomatic findings of parliamentary assemblies, initiatives have been proposed to align the diplomatic activities of the 12th Parliament with the objectives stated in Chapters 21 and 22 of the Seventh Plan Law.

It seems that the current state of parliamentary diplomacy of the Islamic Republic of Iran does not have the potential, logical coherence, and comprehensiveness necessary to help realize the foreign policy headlines of the Seventh Plan Law.

Theoretical Framework

The study of the diplomatic capacities and potentials of the legislature to help achieve the objectives of the foreign policy heading of the Seventh Plan Law can be analyzed from two perspectives: public diplomacy theory and structure-agent theory. From the perspective of public diplomacy theory, parliamentary diplomacy is one of the most obvious manifestations of the popularization of foreign policy. Joseph Nye pays great attention to public diplomacy as one of the methods of soft power. The importance of public diplomacy in the second step of the revolution is so great that Article 100 of the Seventh Plan Law emphasizes the need to make maximum use of it to enhance the added value of foreign policy. The structure-agent analytical framework is also an appropriate tool for assessing the evolution of behavior and trends governing Iran's foreign policy.

Findings

The most important parliamentary diplomacy initiatives that can help

realize the foreign policy agenda of the Seventh Development Plan include:

- Strengthening neighborhood diplomacy and parliamentary regionalism
- Signing of documents on strategic parliamentary cooperation
- Focus on countries with parliamentary systems
- Focus of parliamentary diplomats on common regional and international challenges and issues
- Creating added political and economic value in the Islamic Inter-Parliamentary Union
- Strengthening parliamentary diplomacy for the Road Corridor
- Paying attention to the concerns of economic and business activists in the legislative diplomacy cycle
- Improving the efficiency of friendship groups by amending the internal regulations.
- Increasing the share of knowledge and new technologies in the parliamentary diplomacy portfolio, such as maximizing the potential of artificial intelligence parliamentary diplomacy
- Establishment of schools of governance and parliamentary diplomacy
- Inclusion of legislative and diplomatic research into the appendix to the Seventh Development Plan law
- Using the diplomatic potential of women representatives
- Establishment of the Consortium of Heads of Research Centers of Asian Parliaments.

Conclusion

The lack of structure and institutions in charge of parliamentary diplomacy, neglect of the capacities of parliamentary diplomacy in the internal regulations of the Islamic Consultative Assembly, and the low level of diplomatic delegations, especially newly arrived representatives, with diplomatic techniques and skills, and neglect of the capacities of parliamentary assemblies, are among the most important obstacles to the transition to revolutionary-level parliamentary diplomacy and the alignment of the diplomatic activities of the Assembly with the goals of the foreign policy heading in Articles 100 to 103 of the Seventh Plan Law. This requires reforming the structure and function of the legislative branch, continuous improvement of processes, and reforming the internal regulations of the Islamic Consultative Assembly.

مقدمه

در ۷۸ کشور دنیا، نهاد پارلمان به صورت دو مجلسی (شامل ۱۵۶ نهاد قانونگذاری) و در ۱۱۲ کشور به صورت تک مجلسی است. ۱۷۹ کشور، عضو اتحادیه بین‌المجالس جهانی هستند. در کل با مجموع نظام‌های دو مجلسی و تک مجلسی، ۲۶۸ نهاد قانونگذار و حدود ۴۴۱۱۱ قانونگذار در دنیا داریم (IPU, 2024). به عبارتی دیپلماسی پارلمانی، مؤثرترین ابزار حکمرانی نو برای ایجاد شبکه تعاملی قدرتمند بین هیأت‌های دیپلماتیک مجالس دنیا و تقویت خرد جمعی در مدیریت تهدیدات و نظام مسائل اساسی منطقه‌ای و جهانی است. دیپلماسی پارلمانی همچنین به عنوان یکی از اضلاع دیپلماسی عمومی، از عناصر تأثیرگذار بر ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی در افق قانون برنامه هفتم پیشرفت است. ابتکارات دیپلماتیک نمایندگان گاهی تنظیم‌کننده دیپلماسی رسمی و بخشی از پتانسیل سیاسی نمایندگان برای کمک به دولت در جهت عبور عزتمندانه از پیچ‌های سیاست خارجی و افزایش توان چانه‌زنی در مذاکرات راهبردی است.

این تحقیق در ذیل تحقیقات کاربردی - راهبردی قرار می‌گیرد و از طریق جمع‌آوری داده‌های کتابخانه‌ای و یافته‌های دیپلماتیک مجامع پارلمانی، ابتکاراتی را جهت هم‌ترازی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با اهداف مصرح در فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم پیشنهاد نموده است. مهمترین هدف این تحقیق، ارائه یک بسته سیاستی قابل اجرا برای انتفاع حداکثری از پتانسیل دیپلماسی پارلمانی جهت پیشبرد اولویت‌های قانون برنامه هفتم در حوزه دیپلماسی عمومی، دفاعی و امنیت ملی است و متناظر با هر یک از سرفصل‌های سیاست خارجی قانون برنامه، ابتکارات متناظر مجلس دوازدهم نیز پیشنهاد شده است.

فرضیه اصلی تحقیق:

به نظر می‌رسد وضعیت موجود دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران از پتانسیل، انسجام منطقی و جامعیت لازم برای کمک به تحقق سرفصل‌های سیاست خارجی قانون برنامه هفتم پیشرفت برخوردار نیست.

فرضیه فرعی تحقیق:

به نظر می‌رسد تحول در ساختار، کارکرد، رویه‌ها و توانمندسازی مجریان دیپلماسی پارلمانی، لازمه کمک مجلس دوازدهم برای تحقق سرفصل‌های سیاست خارجی قانون برنامه هفتم پیشرفت است.

پرسش اصلی تحقیق:

مجلس دوازدهم برای همسویی دیپلماسی پارلمانی با فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم پیشرفت، چه ابتکاراتی را باید مورد توجه قرار دهد.

پرسش‌های فرعی تحقیق:

- فن آوری های نوپدید و هوش مصنوعی چه تأثیری در دیپلماسی پارلمانی دیجیتال دارد؟
- چه تدابیر و راهکارهایی می تواند به مردمی سازی دیپلماسی پارلمانی کمک نماید؟
- مهمترین عناصر تقویت منطقه گرایی پارلمانی کدامند؟
- چه تدابیری می تواند به دانش و مهارت نمایندگان برای کمک به نظام مسائل اساسی سیاست خارجی را ارتقا دهد؟

۱. چارچوب نظری و مفهومی

دستیابی به چارچوب تحلیلی مناسب برای ترسیم راهبرد دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران ضروری است. بررسی ظرفیت های دیپلماتیک نمایندگان مجلس شورای اسلامی برای تحقق اهداف سرفصل سیاست خارجی قانون برنامه هفتم پیشرفت از دو منظر نظریه دیپلماسی عمومی و نظریه ساختار-کارگزار (ساخت یابی) در راهبردنگاری دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران مؤثر است. حامیان نظریه دیپلماسی عمومی بر این باورند که دیپلماسی پارلمانی از بارزترین جلوه های مردمی سازی سیاست خارجی است. جوزف نای در خلال نظریه قدرت نرم از دیپلماسی عمومی به عنوان یکی از شیوه های قدرت نرم توجه بسیار دارد و برای آن سه مولفه ارتباطات روزانه با مردم، ارتباطات استراتژیک موضوعی و گسترش روابط بلند مدت با افراد کلیدی در کشورهای هدف را بیان نمود؛ که این سه مولفه امروزه به سه محور اساسی ساز و کار نوین دیپلماسی عمومی تحت عنوان مدیریت پیام، برقراری ارتباطات راهبردی و تثبیت روابط پایدار تبدیل شده اند (صدرپور، ۱۳۹۵: ۱۶۶).

روابط خارجی در چهار لایه دیپلماسی پنهان، دیپلماسی آشکار، دیپلماسی عمومی و دیپلماسی خط دو، قابل رهگیری است. اصطلاح دیپلماسی عمومی نخستین بار توسط «الموند گولین» رئیس «مدرسه حقوق و دیپلماسی فلچر» در دانشگاه تافتز به کار گرفته شد (هادیان، ۱۳۸۸: ۸۹). در این میان، تحولات نظری، عملی و فناوری، به ویژه فناوری های دیجیتال بر ارزش راهبردی دیپلماسی عمومی افزوده است (دهقانی فیروزآبادی، ۱۴۰۳: ۷). اهمیت جایگاه دیپلماسی عمومی در منظومه تمدن نوین انقلاب اسلامی به حدی است که در ماده ۱۰۰ قانون برنامه هفتم پیشرفت بر لزوم انتفاع حداکثری از آن برای ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی تأکید نموده است.

دیپلماسی پارلمانی به عنوان یکی از اضلاع دیپلماسی عمومی، شامل تبادل افکار، اشتراک گذاری خلاقیت ها، و تقویت گفتگو میان نمایندگان مجالس دنیا برای پیشبرد اهداف مشترک، ایجاد خرد جمعی پیرامون نظام مسائل اساسی سیاست خارجی و ارتقای درک بهتر شرایط حاکم بر نظام های

¹ Almond Galion

² Fletcher School of Law and Diplomacy

منطقه ای و جهانی است (LSD, 2025). اصطلاح دیپلماسی پارلمانی اولین بار توسط «دین راسک»^۱ مطرح شد (رحمت حاجی مینه، ۱۳۹۹).

فعالیت های دیپلماتیک قانونگذاران از منظر برخی نهادها همچون شورای اروپا به عنوان «دیپلماسی مکمل»^۲ تعریف شده اند (Council of Europe, 2010). رایزنی دیپلماتیک نمایندگان، فضای جدیدی را برای تقویت مراودات رسمی مهیا و فرصت های منحصر به فردی را برای مدیریت نرم مناقشات سیاسی و نظامی فراهم نموده است (Council of Europe, 2024). اهداف دیپلماسی پارلمانی شامل موارد زیر است:

- نمایندگان مجلس می توانند برای رسیدگی به برخی نظام مسائل جهانی مانند تغییرات آب و هوا، فقرستیزی، حقوق بشر و حل مناقشه با یکدیگر همکاری کنند.

- نمایندگان مجلس با اشتراک گذاری تجارب خود در زمینه «حاکمیت قانون»^۳ شفافیت و تقویت حکمرانی محلی به مردمی سازی دیپلماسی پارلمانی کمک می کنند.

- نماینده - دیپلمات ها با دریافت و اشتراک گذاری نظرات سازنده خبرگان جامعه، در تنظیم سیاست خارجی ایفای نقش می کنند (Diplo, 2024).

چارچوب تحلیلی ساختار - کارگزار نیز ابزار مناسبی برای بررسی تحول رفتار و روندهای حاکم بر سیاست خارجی ایران است (آقامحمدی، ۱۳۹۰: صص ۴۰ - ۷). این نظریه در تطبیق فعالیت های دیپلماتیک نمایندگان با اهداف سیاست خارجی قانون برنامه هفتم مؤثر است، زیرا افزایش سهم فعالیت های دیپلماتیک مجلس دوازدهم بدون تحول همزمان ساختار و کارگزار امکان پذیر نیست (دانش نیا، ۱۳۹۴: صص ۷۴ - ۴۹). «الکساندر ونت»^۴ خالق نظریه سازه انگاری بر قوام هر دو بخش ساختار و کارگزار اشاره می کند (ونت، ۱۳۸۶: ۲۶۶). حامیان سازه انگاری بر این باورند یکی از دلایل موفقیت اتحادیه اروپا برای تشکیل پارلمان اروپا، تأسیس نهادهای لازم همچون کمیسیون، شورا، دیوان دادگستری یا قانون اساسی اروپا در فرایند تأسیس پارلمان اروپا بوده است. نظریه ساختاری «آنتونی گیدنز»^۵ به دلیل تأکید همزمان بر ساختار و کارگزار، از پایه نظری و مفهومی مناسب برای ترسیم مسیر دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران برخوردار است (مشیرزاده، ۱۳۸۸: ۲۵۸). سه مفروضه نظریه سازه انگاری عبارتند از:

¹ Dean Rusk

² Complementary Diplomacy

³ Rule of Law

⁴ Alexander Wendt

⁵ Anthony Giddens

- ساختارهای هنجاری و فکری به اندازه ساختارهای مادی دارای اهمیت اند؛
- هویت ها و هنجارها در شکل گیری منافع و کنش ها نقش تعیین کننده ای دارند،
- ساختار و کارگزار متقابلاً به هم شکل می دهند (Ohio State University, 2024).

جدول ۱. رهیافت حاکم بر نظریه ساختار - کارگزار

ویژگی ها	نوع رهیافت
<p>از منظر اراده گرایان، آموزش نیروهای خلاق و نوآور، تنها مسیر کارآمدسازی هر نهادی است. بر این اساس، برای تبیین پدیده های سیاسی و اجتماعی باید از کارگزار شروع کرد، مبنایی که به «فردگرایی روش شناختی» شهرت دارد. «اراده گرایی»^۱ طیف گسترده ای از نظریه پردازان، از جمله طرفداران انتخاب عقلایی، انتخاب عمومی، کثرت گرایان و طرفداران «نظریه مبادله»^۲ را در بر می گیرد. در این رویکرد، حضور نماینده - دیپلمات های مسلط بر دانش و فنون روابط بین الملل، مهمترین عنصر هم افزایی ظرفیت های دیپلماتیک مجلس و دولت برای تحقق اولویت های سیاست خارجی قانون برنامه هفتم است.</p>	<p>رهیافت کارگزار محور</p>
<p>ساختارگرایان در تحلیل عناصر تأثیرگذار بر سیاست خارجی فقط به ایجاد نهادهای قدرتمند توجه می کنند و نقشی را برای کارگزاران و خلاقیت های دیپلماتیک نماینده در نظر نمی گیرند. بر این اساس، اصلاح هوشمندانه ساختار، از ملزومات انتفاع حداکثری از ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی برای کمک به قانون برنامه هفتم پیشرفت است، بدون اینکه به ابتکارات دیپلماتیک رئیس قوه مقننه یا گروه های دوستی نیازی باشد.</p>	<p>رهیافت ساختار محور</p>

¹ Methodological Individualism

² Voluntarism

³ Exchange Theory

رہیافت ساختار - کار گزار	برخی نظریه پردازان، رہیافت میانی را انتخاب نموده اند و با استفاده از «نظریه ساخت یابی» ^۱ یا «واقع گرایی انتقادی» ^۲ بر تحول هر دو بخش کار گزار - ساختار تأکید می کنند.
--------------------------	---

مأخذ: (حقیقت، ۱۳۸۹: ۱۴۷)

۲. پیشینه پژوهش

دیپلماسی پارلمانی از پژوهش های نسبتاً جدید در عرصه حکمرانی است. به رغم تحول ابزار و فنون دیپلماسی پارلمانی، مراکز دانشگاهی و تحقیقاتی جمهوری اسلامی ایران در سال های اخیر کمتر به این مبحث توجه کرده اند.

جدول ۲. پیشینه مقالات و گزارش های مرتبط با دیپلماسی پارلمانی

مؤلف (سال)	عنوان مقاله/کتاب/گزارش	عنوان فصلنامه/گزارش راهبردی	نتایج پژوهش
امیر عباس قاسمپور	اتحادیه بین المجالس جهانی: فرصت ها، موانع و الزامات فراروی مجلس شورای اسلامی	گزارش های سیاستی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی	در این مقاله، با مستندسازی موانع کارآمدسازی و بهره وری فعالیت دیپلماتیک نمایندگان در مجامع پارلمانی، راهکارهایی برای افزایش اثربخشی فعالیت دیپلمات های نمایندگان در اتحادیه بین المجالس جهانی پیشنهاد شده است.
مهدی سنایی / ۱۳۹۲	دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران؛ کاستی ها و راهکارها	گزارش های سیاستی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی	در این تحقیق، تجارب دیپلماسی پارلمانی مهدی سنایی، از نمایندگان ادوار و سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در روسیه مستند شده

¹ Structuralism Theory

² Critical Realism

است.			
در این مقاله ضمن بررسی سیر تحول دیپلماسی پارلمانی، به برخی موانع و راهکارهای توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی اشاره شده است.	فصلنامه رهیافت های سیاسی و بین المللی	پارلماسی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران	«رحمت حاجی مینه» و «محمد عابدی»/ ۱۳۹۸
در این تحقیق، ضمن بررسی روند تکاملی دیپلماسی پارلمانی، ابعاد و ظرفیت های آن نیز بررسی شده است.	نشست کمیته سیاسی مجمع مجالس آسیایی در سال ۱۳۹۸	دیپلماسی پارلمانی: سیر تحول و نقش آن در روابط بین الملل	محمدرضا مجیدی
در این تحقیق، ظرفیت های دیپلماسی مجامع پارلمانی در منطقه اوراسیا تبیین و راهکارهایی برای ارتقای قانونگذاری مطلوب با مجالس کشورهای حوزه آسیای میانه پیشنهاد شده است.	فصلنامه مجلس و راهبرد	ارزیابی رابطه بین قانونگذاری نمونه مجامع بین پارلمانی و همگرایی منطقه ای در کشورهای مستقل همسود	محمدرضا مجیدی و علیرضا خادمی/ ۱۴۰۳

مأخذ: یافته های محقق

۳. ظرفیت های دیپلماتیک قانون برنامه هفتم پیشرفت

قانون برنامه هفتم پیشرفت، به عنوان یک قانون بالادستی، سیاست های کلان کشور در پنج ساله آینده را ریل گذاری می کند. تحول ابزار، اهداف و راهبرد کنشگران دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران متناسب با اولویت های مندرج در فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم، موتور پیشران تقویت عقلانیت راهبردی در حوزه دیپلماسی پارلمانی است. فصل بیست و یکم، مرتبط با اهداف سیاست خارجی و دیپلماسی اقتصادی و فصل بیست و دوم مرتبط با اهداف دفاعی و امنیتی است. مهمترین اهداف سیاست خارجی مندرج در مواد ۱۰۰ تا ۱۰۳ قانون برنامه هفتم عبارتند از:

- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)
- تحول در ظرفیت منابع انسانی دستگاه دیپلماسی (ماده صد)
- هماهنگی بودن فعالیت های دیپلماتیک سایر دستگاه ها با وزارت امور خارجه (ماده صد)

- استکبارستیزی و مقابله با رژیم صهیونیستی (بند یک ماده صد)
- حمایت از انقلاب مردم فلسطین بر اساس قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین مصوب نوزدهم اردیبهشت ۱۳۶۹، قانون الزام دولت به حمایت همه جانبه از مردم مظلوم فلسطین مصوب یازدهم دیماه ۱۳۸۷ (بند یک ماده صد)
- تقریب ادیان و مذاهب و حمایت از جریان های وحدت آفرین در جهان اسلام (بند یک ماده صد)،
- تبیین دیدگاه ها و دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در گستره فرامرزی با اولویت کشورهای منطقه و همسایه با استفاده از ابزار نوین دیپلماسی (بند یک ماده صد)،
- کنشگری فعال در مسائل مربوط به حوزه های حقوق بشر، خلع سلاح و محیط زیست (بند دوم ماده صد)،
- صیانت از برنامه صلح آمیز هسته ای کشور (بند دوم ماده صد)،
- لغو تحریم های ظالمانه (بند دوم ماده صد)،
- مدیریت بحران ها و مناقشات منطقه ای (بند دوم ماده صد)،
- مقابله با خشونت گرایی، ارباب گری (تروریسم) و افراط گرایی (بند دوم ماده صد)،
- حمایت از نظام چندقطبی از دریچه پیشرفت روابط متوازن با کشورهای منطقه (تبصره بند دوم ماده صد)
- حمایت و صیانت از حقوق، هویت و سرمایه اجتماعی هموطنان خارج از کشور در چارچوب منافع ملی (بند سوم ماده صد)،
- تسهیل مشارکت هموطنان خارج از کشور در فعالیتهای اقتصادی، فرهنگی و علمی کشور (بند سوم ماده صد)،
- تقویت جایگاه و عملکرد شورای عالی امور ایرانیان خارج از کشور با همکاری تمامی دستگاههای اجرائی ذی ربط (بند سوم ماده صد)،
- تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صد و یکم)،
- تقویت دیپلماسی همسایگی و چندجانبه گرایی (ماده صد و یکم)،
- کمک به ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی با تأکید بر استفاده از ظرفیت سازمان های شانگهای، بریکس، اگو و اتحادیه اقتصادی اوراسیا (بند نهم ماده ۱۰۱)،
- توسعه سواحل مکران با اولویت تکمیل بندر چابهار (بند نهم ماده ۱۰۱)
- پیگیری امور حقایق ها از کشورهای همسایه (بند نهم ماده ۱۰۱).

۴. ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی برای تحقق فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه

هفتم پیشرفت

مجلس دوازدهم از طریق نگاه تحولی به ساختار، رویه ها و ترمیم قانون آئین نامه داخلی، می تواند به تحقق سرفصل های سیاست خارجی قانون برنامه هفتم کمک نماید. به همین دلیل توصیه می شود ابتکارات زیر را مورد توجه قرار گیرند:

۱-۴. خلق ثروت و فرصت سیاسی از دریچه دیپلماسی مجامع پارلمانی

برخی ابتکارات دیپلماسی مجامع پارلمانی برای ارتقای ارزش افزوده در سیاست خارجی عبارتند از:

۱-۱-۴. تقویت دیپلماسی همسایگی و منطقه گرایی پارلمانی

در راستای سیاست خارجی متوازن، لازم است با توجه به بند «۱۶» اصل سوم و اصول ۱۵۲ و ۱۵۴ قانون اساسی، از همه ابعاد و ظرفیت های دیپلماسی از جمله نهادسازی براساس اهداف، منافع، هویت و تهدید مشترک استفاده شود (موسی زاده، ۱۳۹۴: ۱۴۵ - ۱۱۱). تأسیس مجامع پارلمانی منطقه ای براساس مزیت های ژئوپلیتیکی، هویتی و فرصت های مشترک، گامی مهم برای خلق ارزش افزوده در سیاست خارجی است که از مصادیق آن می توان به تحرک دیپلماتیک مجلس دوازدهم برای پایه گذاری «مجمع پارلمانی سازمان همکاری شانگهای»، «اتحادیه بین المجالس مقاومت» یا اتحادیه رؤسای مجالس کشورهای حاشیه خلیج فارس اشاره نمود. این اقدام در صورتیکه بر اساس نیازهای متقابل اقتصادی و امنیتی باشد با فصول ۲۰ و ۲۱ قانون برنامه هفتم پیشرفت که بر سه اصل دیپلماسی همسایگی، دیپلماسی اقتصادی و تقویت بخش دفاع و امنیت تأکید نموده، همسویی کامل دارد.

۲-۱-۴. امضای اسناد همکاری های راهبردی پارلمانی

یکی از تأکیدات فصل بیست و یکم قانون برنامه هفتم پیشرفت، گسترش دیپلماسی آسیایی و دیپلماسی نگاه به شرق با رویکرد مقابله با یکجانبه گرایی و بی اثرسازی ابعاد جنگ روایت ها برای انزوای ایران در مجامع بین المللی است. در همین رابطه، یکی از پتانسیل های دیپلماتیک قوه مقننه، امضا و ریل گذاری سند همکاری های راهبردی دوجانبه با مجالس برخی کشورهای همسایه همچون فدراسیون روسیه یا کشورهای همراه همچون جمهوری خلق چین و عراق در راستای منطقه گرایی پارلمانی است. برخی کشورهای همسو همچون اندونزی نیز از پتانسیل بالایی برای تقویت کریدورهای سیاسی و هم افزایی ظرفیت ها در اتحادیه بین المجالس جهانی و مجمع مجالس آسیایی برخوردارند.

۳-۱-۴. تمرکز بر کشورهای دارای نظام پارلمانی

در نظام های پارلمانی به دلیل اینکه حزب یا فراکسیون حاکم بر پارلمان، قوه مجریه را تشکیل می دهد، همسویی دیپلماتیک بالایی بین پارلمان و دولت وجود دارد. تقویت دیپلماسی پارلمانی متوازن با کشورهای دارای نظام پارلمانی، بخشی از دیپلماسی مکمل جمهوری اسلامی ایران برای

کمک به متولیان سیاست خارجی در دولت است، زیرا در تمامی نظام های پارلمانی، وزرای دولت حاکم از نمایندگان پارلمان هستند.

۴-۱-۴. تمرکز دیپلمات های پارلمانی بر چالش ها و نظام مسائل مشترک منطقه ای و بین المللی

به مرور کشنگری نمایندگان پارلمان با رویکرد مدیریت پیش رویدادی تهدیدات مشترک در حال افزایش است. برای مثال مقابله با خشونت گرای، ارباب گری (تروریسم) و افراط گرایی (بند دوم ماده صد)، تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صدویکم) و محیط زیست (بند دوم ماده صد) تنها بخشی از نظام مسائل مشترک در قانون برنامه هفتم پیشرفت است که با اغلب نظام مسائل مجامع پارلمانی مشترک است.

۴-۱-۵. تقویت همگرایی قاره ای

تقویت رویکرد قرن پیش رو - قرن آسیا از دریچه مجمع مجالس آسیایی به تقویت کارآیی و اثربخشی دیپلماسی آسیایی کمک می کند. هنر و مهارت دیپلمات های پارلمانی جمهوری اسلامی ایران بایستی به سمت ریل گذاری نظام مسائل اساسی و ابرچالش های مشترک قاره ای معطوف شود تا مسیر وفاق سیاسی بین مجالس آسیایی هموارتر شود. تعیین حلقه های اشتراکی نظام مسائل اساسی قانون برنامه هفتم پیشرفت و نظام مسائل اساسی قاره آسیا، نه تنها نگاه جامع و راهبردی نمایندگان به حوزه سیاست خارجی را افزایش می دهد بلکه به تعامل سازنده مجلس و دولت برای زدودن موانع قانون برنامه هفتم از طریق بومی سازی تجارب موفق مجالس آسیایی کمک می کند. فسادستیزی، عدالت اجتماعی، امنیت غذایی، امنیت انرژی، حکمرانی دیجیتال، محیط زیست، هوش مصنوعی و پیشرفت پایدار از مسائلی هستند که از پتانسیل بالایی برای همکاری قاره ای برخوردارند.

ابتکار عمل مجلس دوازدهم برای پایه گذاری «کنسرسیوم رؤسای کتابخانه ها و مراکز پژوهشی مجمع مجالس آسیایی»، تشکیل «اجلاس رؤسای اندیشکده های کلانشهرهای آسیا» با رویکرد تقویت «دیپلماسی پارلمانی مدیریت شهری» و گسترش روابط پارلمانی با کشورهای گروه جغرافیایی آسیای میانه و کشورهای مشترک المنافع برخی ابتکارات تقویت دیپلماسی آسیایی از دریچه ظرفیت مجمع مجالس آسیایی است. ابتکار دیپلماتیک قوه مقننه برای ایجاد شورای مشورتی رؤسای گروه های دوستی مجالس آسیایی و انتفاع حداکثری از ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی مقر به دلیل استقرار دبیرخانه دائمی مجمع مجالس آسیایی در تهران، از دیگر پتانسیل های دیپلماسی آسیایی است.

۴-۲. ایجاد گشایش های اقتصادی با عضویت هوشمندان در مجامع پارلمانی

برخی مصادیق ایجاد گشایش های اقتصادی با استفاده از ظرفیت مجامع پارلمانی عبارتند از:

۴-۲-۱. گفتگوهای راهبردی با مجالس کشورهای همسود

گسترش دیپلماسی پارلمانی متوازن با «کشورهای مشترک المنافع»^۱ یا مجالس کشورهای همسود، بخشی از ظرفیت مجامع پارلمانی منطقه ای برای ایجاد گشایش های اقتصادی است (دلاورپوراقدم، ۱۴۰۳: ص ۱۲). این ابتکار به صورت مستقیم منافع سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در اوراسیا را تقویت می نماید (مجیدی، ۱۴۰۳: ۲۰۹).

۲-۴-۱. ایجاد ارزش افزوده سیاسی و اقتصادی در اتحادیه بین المجالس

اسلامی

سند بالادستی و تنظیم گر سیاست های جهان اسلام در منشور سازمان کنفرانس اسلامی و منشور اتحادیه بین المجالس اسلامی تبلور یافته است و دیپلمات های پارلمانی و رسمی کشورمان برای انتفاع حداکثری از این نهاد پارلمانی، لازم است بر مفاد هر دو منشور اشراف کامل داشته باشند. اهمیت این موضوع برای رؤسای گروه های دوستی مجلس دوازدهم با کشورهای جهان اسلام یا اعضای شورای اجرایی مجلس دوازدهم در اتحادیه بین المجالس اسلامی بیشتر است. ترمیم روابط سیاسی جمهوری اسلامی ایران با برخی همسایگان عرب زبان همچون عربستان، امارات و بحرین نیز دارای آثار وضعی مثبت بر ارتقای روابط پارلمانی با جهان اسلام خواهد بود.

هنر و ابتکار هیأت های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی لازم است به سمت شناسایی نظام مسائل اساسی مشترک بین قانون برنامه هفتم پیشرفت و سند راهبرد ده ساله سازمان کنفرانس اسلامی متمرکز شود. توجه به این موضوع، نه تنها سهم دیپلماسی مجامع پارلمانی در سبب سیاست خارجی را افزایش می دهد، بلکه فرصت مغتنمی را برای بومی سازی تجارب مجالس جهان اسلام در جهت تسهیل تحقق اهداف مندرج در فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم پیشرفت فراهم می کند. صلح و امنیت، فلسطین و قدس، «فقرزدایی»^۲، «مبارزه با تروریسم»^۳، سرمایه گذاری و مالی، «امنیت غذایی»^۴، علم و فناوری، «تغییرات اقلیمی و پایداری»^۵، «اعتدال»^۶، «فرهنگ و هماهنگی بین ادیان»^۷، «توانمندسازی زنان»^۸، «اقدام مشترک بشردوستانه اسلامی»^۹، حقوق بشر و حکمرانی خوب از حوزه های اولویت دار سازمان کنفرانس اسلامی هستند.

^۱Commonwealth of Nations

^۲ Poverty Alleviation

^۳ Counter-terrorism

^۴ Food Security

^۵ Climate Change and Sustainability

^۶ Moderation

^۷ Culture and Interfaith Harmony

^۸ Empowerment of Women

^۹ Joint Islamic Humanitarian Action

۳-۲-۴. تقویت دیپلماسی پارلمانی کریدور راه

«ابتکار کمربند و راه»، امکان حمل و نقل ریلی از هند و کشورهای خلیج فارس به جمهوری آذربایجان، روسیه، شرق و شمال اروپا را فراهم می‌کند (امیراحمدیان، ۱۴۰۱: ۶). لذا این کریدور دارای مزیت راهبردی برای کشورهای همسایه و اعضای سازمان همکاری شانگهای خواهد بود. به همین دلیل یکی از لنگرگاه‌های پیشرفت دیپلماسی پارلمانی اقتصادی، تقویت زیرساخت‌های کریدور کمربند راه است (صادقیان، ۱۴۰۱: ۱). توسعه کریدورها دارای فرصت‌های چندمنظوره است و منطقه آسیای میانه و کشورهای پیرامونی کمربند راه را به یک قطب اقتصادی تبدیل می‌نماید (پوررمضان، ۱۴۰۱: ۶۵۹).

۲-۴-۴. افزایش سهم حکمرانی محلی در سبب دیپلماسی پارلمانی اقتصادی

برخی کشورها دارای نظام فدرالی یا ایالتی هستند و هر ایالت، دارای ارکان تقنینی و اجرایی مرتبط با خود است. رایزنی‌های دیپلماتیک و رؤسای گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی با هم‌تایان خود در مجالس ایالتی کشورهای دارای نظام پارلمانی، می‌تواند ظرفیت‌های جدیدی را برای انتفاع اقتصادی مبتنی بر حکمرانی محلی به وجود آورد. از طرفی گسترش روابط مجمع نمایندگان استان‌های مرزی با مجالس ایالت‌های کشورهای همجوار، در متوازن سازی دیپلماسی پارلمانی اقتصادی با کشورهای مذکور مؤثر است.

۵-۲-۴. لحاظ نمودن دغدغه فعالان اقتصادی و بازرگانی در چرخه دیپلماسی

قانونگذاری

یکی از شاخص‌های دیپلماسی پارلمانی موفق، برگزاری سلسله جلسات فصلی با فعالان اقتصادی و کنشگران ذی‌نفع در مرحله تدوین پیش‌نویس طرح و لوایح مرتبط با دیپلماسی اقتصادی است که نقش مهمی را در مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی و انطباق فعالیت دیپلماتیک نمایندگان با واقعیت‌های موجود ایفا می‌کند. قطعاً دیپلماسی قانونگذاری بدون داشتن پیوستار ملاحظات فعالان و کنشگران اقتصادی، از جامعیت و اثربخشی لازم برخوردار نیست و در عرصه اجرا با موانع متعدد روبرو خواهد شد. توصیه می‌شود نظرات فعالان و کنشگران اقتصادی توسط مرکز افکارسنجی خانه ملت دریافت و به دفاتر تخصصی متناظر در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارسال شود.

۶-۲-۴. متوازن سازی دیپلماسی پارلمانی اقتصادی موردی با کشورهای

اتحادیه اروپا

یکی از اولویت‌های سیاسی قانون برنامه هفتم پیشرفت، تسریع فرآیندها و رفع موانع مرتبط با دیپلماسی اقتصادی است. برای مثال دو کشور جمهوری ایتالیا و جمهوری فدرال آلمان در ذیل

¹ Belt and Road Initiative

هشت کشور صنعتی دنیا قرار دارند و بخشی از ریل گذاری دیپلماسی پارلمانی اقتصادی از دریچه ترمیم روابط دیپلماتیک بین ارکان قانونگذاری ایران و قدرت های اقتصادی اتحادیه اروپا قابل تحقق است. برخی روش های متوازن سازی دیپلماسی پارلمانی اقتصادی با مجالس اتحادیه اروپا عبارتند از:

- غربالگری دیپلماتیک و ترسیم اهداف مشترک، موازی و اختلاف زا با پارلمان اروپا و مجالس ۲۷ کشور عضو اتحادیه اروپا به منظور ورود قدرتمند به چرخه مذاکرات انتقادی با کشورهای اروپایی؛

- ریل گذاری نقشه راه دیپلماتیک گروه های دوستی مجلس دوازدهم با مجالس تأثیرگذار اتحادیه اروپا در خصوص دیپلماسی کریدور انرژی و دفاع از مواضع اصولی ایران در مذاکرات راهبردی؛

- ایجاد شرایط لازم برای انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماتیک فراکسیون ها و مذاکرات رؤسای فراکسیون های مجلس دوازدهم با رؤسای گروه های سیاسی مهم مجالس اتحادیه اروپا. اهمیت این موضوع به حدی است که در برخی فراکسیون های مجالس اتحادیه اروپا با ایجاد رابط دیپلماتیک اقتصادی، از ظرفیت فراکسیون ها برای تعمیق دیپلماسی پارلمانی با سایر کشورها استفاده می شود (غلامپور آهنگر، ۱۴۰۳: ۷).

۳-۴. تحول در کارآمدی گروه های دوستی با اصلاح قانون آئین نامه داخلی

قانون آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، جهت گیری فعالیت نمایندگان را مشخص می کند. گروه های دوستی، پیشانی فعالیت های دیپلماتیک هستند، در حالیکه هنوز اساسنامه دائمی فعالیت آنان مصوب نگردیده و در قانون آئین نامه داخلی مجلس اشاره ای به اهداف و مأموریت آنان نشده است. یکی از موانع موفقیت گروه های دوستی مجلس شورای اسلامی، وجود کشورهای نامتجانس در ترکیب این گروه هاست. تقویت منطقه گرایی پارلمانی با چیدمان منطقی گروه های دوستی بر اساس سه اصل جغرافیا، هویت و منافع مشترک، اثربخشی این گروه ها را افزایش داده و از رسوب فعالیت آنان پیشگیری می کند که از مصادیق آن می توان به تشکیل گروه دوستی مجلس شورای اسلامی با کشورهای حاشیه دریای خزر، کشورهای فارسی زبان یا اعضای «مجمع پارلمانی سازمان پیمان امنیت جمعی»^۱ اشاره نمود (عطری، ۱۳۸۵).

۴-۴. افزایش سهم دانش و فن آوری های نوین در رویدادکاو دیپلماسی

پارلمانی

^۱ Parliamentary Assembly of the Collective Security Treaty Organization (PA CSTO)

دانش، مهارت و تخصص به صورت مستقیم بر کارآمدی فعالیت های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی و آینده نگاری مواضع پارلمانی سایر کشورها در قبال ایران کمک می کند. در همین رابطه پیشنهاد می شود مجلس دوازدهم به ابتکارات زیر توجه نماید:

۱-۴-۴. انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی هوش مصنوعی

به مرور رابطه هوش مصنوعی و دیپلماسی مجامع پارلمانی در حال افزایش است. با فراگیر شدن هوش مصنوعی و پیدایش تدریجی نسلی نوظهور از دیپلماسی با عنوان «دیپلماسی هوش مصنوعی» نه تنها دولت ها، بلکه نماینده - دیپلمات های مجالس دنیا نیز به دنبال برآورد رفتار دیپلماتیک هم تیان خود در سایر کشورها با استفاده از این فن آوری هستند (ملایی اعظم، ۱۴۰۱: صص ۵۹۶ - ۵۶۳). یکی از اولویت های فصل بیست و یکم قانون برنامه هفتم پیشرفت نیز تأکید بر فن آوری های نوظهور و مباحث بشردوستانه است و مذاکرات هیأت های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با هم تیان خود پیرامون اشتراک گذاری دستاوردها و تجارب مشترک دیپلماسی هوش مصنوعی، پنجره جدیدی را برای تحکیم روابط خواهد گشود (OIC(2): 2024).

۲-۴-۴. مستندسازی تجارب نماینده - دیپلمات های ادوار اول تا دوازدهم قوه

مقننه

استفاده از تجارب انباشته شده رؤسای کمیسیون امنیت و سیاست خارجی و همچنین نماینده - دیپلمات های ادوار اول تا دوازدهم مجلس شورای اسلامی به ویژه استفاده از نظرات کارشناسی قانونگذارانی که بیش از دو دوره نماینده بوده اند، لنگرگاه فکری مناسبی برای غنی سازی فعالیت های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با پشتوانه دانش، تخصص و تجربه است. در این میان اهتمام کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی برای تهیه کتاب «تاریخ شفاهی دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران» و مصاحبه با نمایندگان ادوار مسلط به حوزه سیاست خارجی، نقش مهمی را در ترویج ادبیات دیپلماسی پارلمانی در گام دوم انقلاب ایفا می کند.

۳-۴-۴. تأسیس مدارس حکمرانی دیپلماسی پارلمانی

یکی از ابتکارات مجالس دنیا برای انتقال دانش و مهارت های دیپلماتیک به نمایندگان، تأسیس «مدارس حکمرانی دیپلماسی پارلمانی» است. انتقال دانش و مهارت های دیپلماتیک لازم به نمایندگان جدیدالورود در فاصله بین اعلام نتایج انتخابات تا آغاز فعالیت مجلس، به صورت مستقیم کارآمدی دیپلماسی پارلمانی را افزایش می دهد.

۴-۴-۴. حضور وابسته های مطالعاتی در ترکیب هیأت های پارلمانی

¹ Parliamentary Diplomacy Schools

ابتکار عمل رئیس مجلس شورای اسلامی برای گنجاندن ماده الحاقی به قانون آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی در جهت حضور وابسته های مطالعاتی مرکز پژوهش ها و مرکز تحقیقات اسلامی مجلس در مأموریت های دیپلماتیک نمایندگان متناظر با اهداف مأموریت، به صورت مستقیم اثربخشی هیأت های دیپلماتیک قوه مقننه را ارتقا می دهد.

۴-۵. انضمام پیش نویس گزارش های تقنینی و دیپلماتیک به پیوستار قانون

برنامه هفتم پیشرفت

فصل اول باب دوم قانون آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی در خصوص مقررات حاکم بر قانونگذاری است. ابتکار قانونگذاری با دولت از طریق ارائه لایحه یا از طریق نمایندگان مجلس در قالب طرح است. ابتکار قانون به مفهوم حق ابداع و پیشنهاد متن به منظور وضع قانون جدید یا اصلاح قانون موجود است (قاضی شریعت پناهی، ۱۳۸۳: ۴۳۱). این مرحله از فرآیند قانونگذاری، نقطه آغاز خلق یک قانون است و کسی که حق ابتکار قانون را دارد، اهرم اصلی را در شکل دادن به محورهای اساسی قانون در دست دارد (سینایی، ۱۳۹۰: ۷۳). یکی از ظرفیت های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، ابتکار ارائه پیش نویس طرح های مرتبط با حوزه سیاست خارجی توسط حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان طی فرآیند قانونگذاری و تصویب آن در مجلس شورای اسلامی است که از آن با عنوان «دیپلماسی قانونگذاری» نام می برند. نمایندگان مجلس شورای اسلامی لازم است به این موضوع توجه داشته باشند که انطباق و همسویی مصوبات حوزه سیاست خارجی با قانون برنامه هفتم از ملزومات تقویت نگاه راهبردی به فعالیت های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی است. پیشنهاد می شود در مقدمه پیش نویس طرح ها و لوایح یا گزارش های مرتبط با حوزه سیاست خارجی، نسبت دقیق موضوع با قانون برنامه هفتم پیشرفت به صورت شفاف قید و تصریح شود طرح یا لایحه مذکور با کدام یک از احکام قانون برنامه هفتم مرتبط است.

۴-۶. استفاده از پتانسیل دیپلماتیک بانوان نماینده

یکی از ملزومات کارآمدسازی فعالیت های دیپلماتیک نمایندگان، پرورش و اتخاذ بستر مناسب برای افزایش تعداد بانوان نماینده - دیپلمات و حضور متناسب آنان در ترکیب هیأت های دیپلماتیک و رؤسای گروه های دوستی مجلس شورای اسلامی است. اهمیت موضوع حضور زنان و نمایندگان جوان در اتحادیه بین المجالس جهانی از اهمیت بالایی برخوردار است و برخی کشورها با اصلاح قانون آئین نامه داخلی پارلمان، بستر مساعدی را برای حضور زنان در عرصه نمایندگی به وجود آورده اند.

۴-۷. توجه به ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی پژوهشی

¹ Legislative Diplomacy

برخی ابتکارات و پیشران های انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی پژوهشی عبارتند

از:

۱-۷-۴. ابتکار عمل مرکز پژوهش های مجلس برای ایجاد سامانه هوشمند

نوآوری های دیپلماتیک

ارتباط مستمر با دبیرخانه مجامع پارلمانی، پایش تولیدات مراکز پژوهشی مجالس دنیا و ابتکارات مطروحه توسط هیأت های دیپلماتیک در اتحادیه بین المجالس جهانی، از مجاری مهم مستندسازی تجارب مجالس دنیا در حوزه دیپلماسی پارلمانی و بومی سازی آنها در مسیر کارآمدسازی فعالیت های دیپلماتیک مجلس دوازدهم است. برخی مجالس دنیا در یک دهه اخیر، تجارب ارزشمندی را در حوزه افزایش سهم فن آوری های نوظهور همچون هوش مصنوعی در حوزه قانونگذاری و نظارت به دست آورده اند که اهتمام مرکز پژوهش ها برای بومی سازی تجارب موفق آنان متناسب با نظام حقوقی کشورمان، می تواند به هوشمندسازی قوه مقننه و پیشرفت دیپلماسی پارلمانی دیجیتال کمک نماید

۲-۷-۴. حضور وابسته های مطالعاتی همراه هیئت های دیپلماتیک قوه مقننه

یکی از روش های ارتقای توان تحلیلی پژوهشگران، قرارگیری آنان در محیط عملیاتی و بررسی های میدانی است. به نظر می رسد رایزنی رئیس قوه مقننه برای همراهی پژوهشگران خبره مطالعات پارلمانی و آشنا به علوم روابط بین الملل و اقتصاد بین الملل در مأموریت های دیپلماتیک نمایندگان، نقش مؤثری را در ارتقای ارزش افزوده فعالیت های دیپلماتیک مجلس قوه مقننه ایفا می کند.

۳-۷-۴. تأسیس کنسرسیوم رؤسای مراکز پژوهشی مجالس آسیا

یکی از فرصت های دیپلماسی پارلمانی پژوهشی، رایزنی رئیس مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی و دبیرخانه مجمع مجالس آسیایی برای تأسیس مجمع رؤسای مراکز پژوهشی مجالس آسیایی است. با توجه به عضویت رسمی جمهوری اسلامی ایران در شانگهای، بخشی از ابتکار دیپلماسی پارلمانی پژوهشی کشورمان لازم است به سمت ظرفیت های تأسیس کنفرانس رؤسای مراکز پژوهشی مجالس قانونگذاری شانگهای تمرکز یابد.

جمع بندی و نتیجه گیری

فقدان تحول ساختار و نهادهای متولی دیپلماسی پارلمانی، عدم اشاره به ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی در قانون آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و اشراف پایین هیأت های دیپلماتیک به ویژه نمایندگان جدیدالورود با فنون و مهارت های دیپلماسی و غفلت از ظرفیت مجامع پارلمانی، از مهمترین موانع گذار از دیپلماسی پارلماسی سنتی به دیپلماسی پارلمانی تراز انقلاب و انطباق فعالیت های دیپلماتیک مجلس دوازدهم با اهداف سرفصل سیاست خارجی در مواد ۱۰۰ تا ۱۰۳ قانون برنامه هفتم است که این امر ضرورت اصلاح ساختار - کارگزار، بهبود مستمر فرآیندها و

الحاق برخی مواد به قانون آئین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی را بیش از گذشته افزایش داده است.

جدول ۳. الزامات دیپلماتیک مجلس تراز انقلاب اسلامی متناظر با فصول ۲۰

و ۲۱ قانون برنامه هفتم پیشرفت

ردیف	ابتکار دیپلماتیک / ظرفیت دیپلماسی پارلمانی	مواد متناظر در فصول ۲۱ و ۲۲ قانون برنامه هفتم پیشرفت
۱	ایجاد شورای راهبری دیپلماسی پارلمانی اقتصادی با حضور رئیس کمیسیون امنیت ملی، رئیس کمیسیون اقتصادی، رؤسای گروه های دوستی، رئیس شورای اجرایی اتحادیه بین المجالس جهانی و مجمع مجالس آسیایی، رئیس اداره کل امور بین الملل قوه مقننه، کارشناس مرتبط در مرکز پژوهش های مجلس و نماینده ای از «مرکز دیپلماسی عمومی و رسانه ای» و «معاونت دیپلماسی اقتصادی» وزارت امور خارجه	هماهنگ بودن فعالیت های دیپلماتیک سایر دستگاه ها با وزارت امور خارجه (ماده صد)
۲	- عضویت هدفمند در مجامع پارلمانی - دیپلماسی پارلمانی متوازن با مجالس کشورهای همسود و مجمع پارلمانی سازمان پیمان امنیت دسته جمعی	- کمک به ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی با تأکید بر ظرفیت اتحادیه اقتصادی اوراسیا (بند نهم ماده ۱۰۱) - تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صد و یکم)، - تقویت دیپلماسی همسایگی و چندجانبه گرایی (ماده صد و یکم)
	شناسایی ظرفیت های همکاری با مجمع رؤسای مجالس کشورهای عضو بریکس	کمک به ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی با تأکید بر استفاده از ظرفیت بریکس (بند نهم ماده ۱۰۱)
۳	پایه گذاری مجمع رؤسای مجالس سازمان همکاری شانگهای	- تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صد و یکم)، - ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی با تأکید بر استفاده از ظرفیت سازمان های شانگهای (بند نهم ماده ۱۰۱) - حمایت از نظام چندقطبی از طریق برقراری روابط متوازن با کشورهای منطقه (تبصره بند دوم ماده صد)

<p>- توسعه سواحل مکران با اولویت تکمیل بندر چابهار (بند نهم ماده ۱۰۱)</p> <p>- تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صدویکم)،</p>	<p>پیشنهاد تأسیس اتحادیه بین المجالس کریدور راه</p>	
<p>- تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صدویکم)،</p> <p>- تقویت دیپلماسی همسایگی و چندجانبه گرایی (ماده صدویکم)،</p> <p>- توسعه سواحل مکران با اولویت تکمیل بندر چابهار (بند نهم ماده ۱۰۱)</p> <p>- کنشگری فعال در مسائل مربوط به حوزه های حقوق بشر، خلع سلاح، محیط زیست (بند دوم ماده صد)</p>	<p>ابتکار دیپلماتیک قوه مقننه برای پایه گذاری مجمع رؤسای مجالس کشورهای حاشیه دریای خزر، دریای عمان و خلیج فارس</p>	۴
<p>- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)</p> <p>- صیانت از برنامه صلح آمیز هسته ای کشور (بند دوم ماده صد)،</p> <p>- لغو تحریم های ظالمانه (بند دوم ماده صد)،</p> <p>- حمایت از نظام چندقطبی از دریچه پیشرفت روابط متوازن با کشورهای منطقه (تبصره بند دوم ماده صد)</p>	<p>انتفاع سیاسی و تبلیغاتی از ظرفیت مجمع پارلمانی جنبش عدم تعهد</p>	۵
<p>- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)</p> <p>- لغو تحریم های ظالمانه (بند دوم ماده صد)،</p> <p>- مدیریت بحران ها و مناقشات منطقه ای (بند دوم ماده صد)،</p> <p>- کمک به ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی (بند نهم ماده ۱۰۱).</p>	<p>امضای سند همکاری های راهبردی پارلمانی با کشورهای شریک، دوست و همراه</p>	۶
<p>- حمایت از انقلاب مردم فلسطین بر اساس قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین مصوب نوزدهم اردیبهشت ۱۳۶۹، قانون الزام دولت به حمایت همه جانبه از مردم مظلوم فلسطین مصوب یازدهم دیماه ۱۳۸۷ (بند یک ماده صد)</p> <p>- حمایت از نظام چندقطبی از دریچه پیشرفت روابط متوازن با کشورهای منطقه (تبصره بند دوم ماده صد)</p>	<p>کنشگری هوشمندانه در اتحادیه بین المجالس اسلامی</p>	۷

۸	<p>تقویت همگرایی قاره ای از دریچه مجمع مجالس آسیایی</p>	<p>- حمایت از انقلاب مردم فلسطین بر اساس قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین مصوب نوزدهم اردیبهشت ۱۳۶۹، قانون الزام دولت به حمایت همه جانبه از مردم مظلوم فلسطین مصوب یازدهم دیماه ۱۳۸۷ (بند یک ماده صد)</p> <p>- تبیین دیدگاه ها و دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران در گستره فرامرزی با اولویت کشورهای منطقه و همسایه با استفاده از ابزارهای نوین دیپلماسی (بند یک ماده صد)،</p> <p>- حمایت از نظام چندقطبی از دریچه پیشرفت روابط متوازن با کشورهای منطقه (تبصره بند دوم ماده صد)</p> <p>- تقویت دیپلماسی همسایگی و چندجانبه گرایی (ماده صد و یکم)،</p> <p>- کمک به ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی با تأکید بر استفاده از ظرفیت سازمان های شانگهای، بریکس، اکو و اتحادیه اقتصادی اوراسیا (بند نهم ماده ۱۰۱)،</p> <p>- توسعه سواحل مکران با اولویت تکمیل بندر چابهار (بند نهم ماده ۱۰۱)</p> <p>- پیگیری امور حقایق ها از کشورهای همسایه (بند نهم ماده ۱۰۱).</p>
	<p>انضمام پیش نویس طرح ها، لوایح و پژوهش های دیپلماسی پارلمانی به پیوستار قانون برنامه هفتم</p>	<p>- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)</p> <p>- تحول در ظرفیت منابع انسانی دستگاه دیپلماسی (ماده صد)</p> <p>- هماهنگی بودن فعالیت های دیپلماتیک سایر دستگاه ها با وزارت امور خارجه (ماده صد)</p>
	<p>- مستندسازی تجارب نماینده - دیپلمات های ادوار اول تا دوازدهم</p> <p>- تهیه کتاب مرجع تاریخ شفاهی دیپلماسی پارلمانی در ایران</p> <p>- پایه گذاری مجمع نماینده - دیپلمات های باتجربه ادوار</p>	<p>- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)</p> <p>- تحول در ظرفیت منابع انسانی دستگاه دیپلماسی (ماده صد)</p>
	<p>پایه گذاری مدارس حکمرانی دیپلماسی پارلمانی</p>	<p>- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)</p> <p>- تحول در ظرفیت منابع انسانی دستگاه دیپلماسی (ماده صد)</p>
	<p>- حضور وابسته های مطالعاتی در ترکیب هیأت های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی</p> <p>- استفاده از هوش مصنوعی در برآورد فضای سیاسی و روانی</p>	<p>- کنشگری فعال در حوزه دیپلماسی عمومی (ماده صد)</p> <p>- تحول در ظرفیت منابع انسانی دستگاه دیپلماسی (ماده صد)</p>

	حاکم بر اجلاس های پارلمانی	
<p>- تحول در ظرفیت منابع انسانی دستگاه دیپلماسی (ماده صد) - کنشگری فعال در مسائل مربوط به حوزه های حقوق بشر (بند دوم ماده صد)</p>	<p>استفاده از ظرفیت دیپلماتیک بانوان نماینده - دیپلمات</p>	
<p>- تقویت رویکرد اقتصادمحور در سیاست خارجی (ماده صدویکم)، - کمک به ارتقای جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین المللی با استفاده از ظرفیت سازمان های شانگهای، بریکس، اکو و اتحادیه اقتصادی اوراسیا (بند نهم ماده ۱۰۱)، - توسعه سواحل مکران با اولویت تکمیل بندر چابهار (بند نهم ماده ۱۰۱)</p>	<p>- فعال سازی ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی اقتصادی: تقویت دیپلماسی پارلمانی کمر بند راه - افزایش سهم حکمرانی محلی در چرخه دیپلماسی پارلمانی اقتصادی - لحاظ نمودن دغدغه فعالان اقتصادی و صاحبان کسب و کار در فرآیند دیپلماسی قانونگذاری - متوازن سازی دیپلماسی پارلمانی اقتصاد پایه با هر یک از مجالس اتحادیه اروپا</p>	

استناد به این مقاله: دلاورپور اقدم، مصطفی. (۱۴۰۴). قانون برنامه هفتم پیشرفت و ظرفیت های دیپلماسی پارلمانی تراز انقلاب اسلامی، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۹(۷۰)، ۳-۲۷.

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مآخذ:

- امیراحمدیان، بهرام (۱۴۰۰). «شبکه راه های ارتباطی و بنادر ایران در تسهیل ارتباطات منطقه ای سازمان همکاری های شانگهای»، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- آقامحمدی، ابراهیم (۱۳۹۹). چهارچوب تحلیلی ساختار - کارگزار در سیاست خارجی ایران، پژوهش نامه علوم سیاسی، سال ششم، شماره ۴.
- پور رمضان، بهرام (۱۴۰۱). «تحلیل تأثیرات توسعه کردیورهای ترانزیتی بر ارتقاء جایگاه دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی کردیور جنوب به شمال)»، مطالعات اقتصاد سیاسی بین المللی، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- حقیقت، سید صادق (۱۳۸۹). مسئله ساختار - کارگزار در علوم اجتماعی، فصلنامه علمی - پژوهشی روش شناسی علوم انسانی، س ۱۶، شماره ۶۴ و ۶۵.
- دانش نیا، فرهاد (۱۳۹۴). «سازه انگاری الکساندر ونت: امتناع گذار از بن بست های تئوریک روابط بین الملل و دست یابی به راهی میانه»، جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره دوم.
- دلاورپورآقدم، مصطفی (۱۴۰۳). دیپلماسی مجامع پارلمانی (۱): مجمع مجالس آسیایی و ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم، ماهنامه گزارش های کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، دوره ۳۲، شماره ۹.
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال و فیروزه رادفر (۱۴۰۳). دیپلماسی عمومی: پیوند قدرت سیاسی و قدرت مردمی، پژوهش نامه دیپلماسی فرهنگی، دوره ۱، شماره ۳.
- رحمت حاجی مینه و محمد عابدی (۱۳۹۹). پارلماسی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی رهیافت های سیاسی و بین المللی، دوره دوازدهم، ش ۲.
- سینیایی، وحید و سمیه زمانی (۱۳۹۰). «نقش مجالس قانونگذاری در فرآیند سیاستگذاری؛ به سوی یک الگوی نظری»، نشریه راهبرد، ش ۵۸.
- صادقیان، حسن (۱۴۰۱). «نقش حیاتی کردیور بین المللی شمال - جنوب در فعال سازی دیپلماسی اقتصادی ایران»، مؤسسه مطالعات ایران و اوراسیا.
- صدرپور، سید امیر حسین و دیگران (۱۳۹۵). بررسی سازو کار نوین دیپلماسی عمومی بر مبنای نظریه قدرت نرم جوزف نای، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال ششم، شماره چهاردهم.
- عطری، فاطمه (۱۳۸۵). سازمان پیمان امنیت دسته جمعی، ماهنامه ایراس، شماره ۱۷.
- غلامپور آهنگر، ابراهیم (۱۴۰۳). ابتکارات مجالس قانونگذاری دنیا برای توانمندسازی دیپلماسی پارلمانی (۱): ابزار و روش های دیپلماتیک پارلمان اروپا، به شماره مسلسل ۲۰۱۳، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، گروه پارلمانی دفتر مطالعات سیاسی.
- قاضی شریعت پناهی، سید ابوالفضل (۱۳۸۳). حقوق اساسی و نهادهای سیاسی، تهران: میزان، ج دوازدهم.
- الکساندر ونت (۱۳۸۶). «نظریه اجتماعی سیاست بین الملل»، مترجم: حمیرا مشیرزاده، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه.
- مجیدی، محمدرضا و غلامرضا خادمی (۱۴۰۳). ارزیابی رابطه بین قانونگذاری نمونه مجامع بین پارلمانی و همگرایی منطقه ای در کشورهای مستقل همسود، تهران، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، فصلنامه مجلس و راهبرد، دوره ۳۱، شماره ۱۱۹.
- مشیرزاده، حمیرا (۱۳۸۸). تحول در نظریه های روابط بین الملل تهران: سازمان سمت.
- ملایسی، اعظم و مجید کافی (۱۴۰۱). راهبردهای جمهوری اسلامی ایران برای مواجهه و بهره گیری از دیپلماسی هوش مصنوعی، دو فصلنامه علمی دانش سیاسی، سال هیجدهم.
- موسی زاده، رضا و بهنام خسروی (۱۳۹۴). «بریکس و نهادسازی بین المللی»، فصلنامه سیاست خارجی، شماره ۴. هادیان، ناصر (۱۳۸۸). جایگاه مفهومی دیپلماسی عمومی، - فصلنامه بین المللی روابط خارجی، سال اول، شماره ۳.
- Council of Europe (2010). *Parliamentary Assembly*, Available at: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17926&lang=en>, Accessed on 02/03/2025.
- Council of Europe (2024). *Promoting Parliamentary Diplomacy*, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17926&lang=en>, Accessed on: 17/12/2024.
- Diplo (2024). *Parliamentary Diplomacy*, Available at: <https://www.diplomacy.edu/topics/parliamentary-diplomacy/> Accessed on: 14/12/2024.
- IPU (2024), "National Parliaments", Available at: <https://www.ipu.org/national-parliaments>, (Accessed on: 2/9/2024).
- Ohio State University, *Department of Political Science* (2024). Alexander Wendt, Available at: <https://polisci.osu.edu/people/wendt.23>, Accessed on: 05/02/2025.
- LSD (2025). *Parliamentary Diplomacy*, Available at: <https://www.lsd.law/define/parliamentary-diplomacy>, Accessed on: 19/05/2025..
- Aghamohammadi, Ebrahim (2019). Structure-Agent Analytical Framework in Iran's Foreign

- on: 2/9/2024).
- Judge Shariat Panahi, Seyyed Abolfazl (2004). Fundamental Rights and Political Institutions, Tehran: *Mizan*, No. 12.
- Majidi, Mohammad Reza and Gholam Reza Khademi (2024). Evaluating the Relationship Between Model Legislation of Inter-Parliamentary Assemblies and Regional Integration in Independent Commonwealth Countries, Tehran, Research Center of the Islamic Consultative Assembly, *Quarterly Journal of Parliament and Strategy*, 31(4).
- Mollaei, Azam and Majid Kafi (2022). Strategies of the Islamic Republic of Iran for Facing and Utilizing Artificial Intelligence Diplomacy, *Bi-Quarterly Journal of Political Science*, Issue 18.
- Moshirzadeh, Homeira (2009). Evolution in International Relations Theories Tehran: *Samt Organization*.
- Musazadeh, Reza and Behnam Khosravi (2015). BRICS and International Institution Building, *Foreign Policy Quarterly*, No. 4.
- Ohio State University, *Department of Political Science* (2024). Alexander Wendt, Available at: <https://polisci.osu.edu/people/wendt.23>, Accessed on: 05/02/2025.
- Pour Ramezan, Parham (2022). Analysis of the effects of the development of transit corridors on improving the status of economic diplomacy of the Islamic Republic of Iran (case study of the South-North Corridor), *International Political Economy Studies*, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran.
- Rahmat Haji Mina and Mohammad Abedi (2019). Parliamentarism in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Political and International Approaches*, 12(2).
- Sadeghian, Hassan (2022). The Vital Role of the North-South International Corridor in Activating Iran's Economic Diplomacy, *Institute for Iran and Eurasian Studies*.
- Sadrpour, Seyed Amir Hossein and others (2016). Studying the new mechanism of public diplomacy based on Joseph Nye's soft power theory, *Quarterly Journal of Soft Power Studies*, 16(4).
- Sinai, Vahid and Somayeh Zamani (2011). *The Role of Legislative Assemblies in the Policy-Making Process; Towards a Theoretical Model*, *Policy, Political Science Research Journal*, 6(14).
- Alexander Wendt (2007). Social Theory of International Politics, Translator: Humaira Moshirzadeh, Tehran, *Office of Political and International Studies*, Ministry of Foreign Affairs.
- Amir Ahmadian, Bahram (2021). Iran's Road and Port Network in Facilitating Regional Communications of the Shanghai Cooperation Organization, *Institute for Business Studies and Research*.
- Atri, Fatemeh (2006). Collective Security Treaty Organization, *IRAS Monthly*, No. 17.
- Council of Europe (2024). *Promoting Parliamentary Diplomacy*, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17926&lang=en>, Accessed on: 17/12/2024.
- Daneshnia, Farhad (2015). Alexander Wendt's Constructivism: Refusing to Survive the Theoretical Deadlocks of International Relations and Reaching a Middle Way, *Contemporary Political Essays, Institute for Humanities and Cultural Studies*, Issue 2.
- Dehghani Firouzabadi, Seyed Jalal and Firouzeh Radfar (2024). Public Diplomacy: The Link between Political Power and Popular Power, *Cultural Diplomacy Research Paper*, 1(3).
- Delavarpour Aghadam, Mostafa (2024). Diplomacy of Parliamentary Assemblies (1): The Asian Assembly and Diplomatic Initiatives of the Islamic Consultative Assembly, *Monthly Journal of Expert Reports of the Islamic Consultative Assembly Research Center*, 32 (19).
- Diplo (2024). *Parliamentary Diplomacy*, Available at: <https://www.diplomacy.edu/topics/parliamentary-diplomacy/> Accessed on: 14/12/2024.
- Gholampour Ahangar, Ebrahim (2024). Initiatives of the World's Legislative Assemblies to Empower Parliamentary Diplomacy (1): Diplomatic Tools and Methods of the European Parliament", *Research Center of the Islamic Consultative Assembly*.
- Hadian, Nasser (2009). The conceptual position of public diplomacy, *International Quarterly of Foreign Relations*, 1(3).
- Haghighat, Seyyed Sadeq (2010). The Structure-Agent Problem in Social Sciences, *Scientific-Research Quarterly Journal of Humanities Methodology*, 16(64).
- IPU (2024), "National Parliaments", Available at: <https://www.ipu.org/national-parliaments>, (Accessed